

JAKUB MENŠÍK Z MENŠTEJNA „O MEZECH, HRANICECH,
SOUDU A ROZEPŘI MEZNÍ I PŘÍSLUŠENSTVÍ JICH V KRÁLOVSTVÍ
ČESKÉM

Důležitou soudní agendou v 15. a 16. století v Čechách byly složité spory mezi feudálními vlastníky o stanovení přesných hranic (mezi) jejich pozemků. Až do r. 1600 byly rozsuzovány tyto případy na základě nepsaného obyčejového práva. R. 1600 došlo svěrázným způsobem ke kodifikaci těchto právních obyčejů. Tehdejší místosudí českého království Jakub Menšík z Menštejna je sepsal na žádost předních zemských úředníků v podobě traktátu — učeného spisu. Český a přístupnou formou vysvětlil autor nejprve základní pojmy: §. 1. Meze a hranice co jsau. §. 2. Odkad slove, §. 3. Co jest saud mezní? a pod. — spis obsahuje celkem 91 paragrafů, a po té i obsazení mezního soudu, průběh řízení a dokazování, při čemž zvláštní pozornost byla věnována důkazu svědky a svědecké přísaze.

Menšíkův traktát byl přijat zemským sněmem 21. ledna 1600 za zákon a bylo usneseno, aby byl vytištěn jako dodatek zemských zřízení. Toto sněmovní usnesení pak bylo potvrzeno privilegiem císaře Rudolfa II. 23. června 1600 a Menšíkův traktát vyšel v témže roce tiskem.

Celá agenda mezního soudu náležela purkrabímu hradu pražského, který na žádost jedné či obou sporných stran zahajoval mezní řízení. Vedle purkrabího byly členy mezního soudu ještě přisedlíci a to do r. 1567 12 přísedných konšelů, vybíraných většinou z poddaných (každá strana navrhovala šest), dále pak řečník a rychtář. Na návrh tehdejšího nejvyššího purkrabí Jana z Lobkovic byli tito konšelé nahrazeni osmi šlechtici, neboť prý poddaní neznají zemské právo. Ve skutečnosti zde šlo zřejmě šlechtě o důsledné odstranění jakéhokoliv vlivu poddaných na rozhodování šlechtických sporů, při čemž účast těchto byla již jen zřejmým přežitkem starší doby. Později r. 1575 byly dva z těchto 8 přisedlích jmenováni přímo purkrabím, který poléze r. 1585 jmenoval všechny členy mezního soudu, z kterého se tak stal byrokratický orgán.

Mezní soud neměl pevné sídlo a zasedal podle potřeby přímo na místě sporu, to jest na hranici či mezi, jejíž přesné určení dalo podnět k zahájení řízení. V důkazním řízení se zachovaly prastaré přežitky předfeudální doby. Ukazuje na to zvláště přísaha svědků. Tito měli přísahat bosí, oděni jen v košili a prostovlasí ve vykopané jámě s prsty položenými na kříž. Přes veškerou snahu Menšíkovu vyložit obyčej této přísahy jako křesťanský — jáma je nazývána hrobem, svědkům je hrozeno posledním božím soudem a pod. —

má nepochybně původ předkřesťanský, i když už se podle Menšíka nepřisáhá s drnem na hlavě jak tomu bylo dříve v Čechách a v téže době ještě i na Moravě. Analogii této přísahy bychom našli jak u starých Slovanů (např. přísaha s drnem na hlavě v právu ruském) tak u Germánů (cháze pod drnem u Skandinávců).

Z literatury:

H. JIREČEK: O soudu mezním, ČČM, 1858, str. 171—186.

J. KAPRAS: Mezní přísaha v českém právu, Praha 1915.

V. VANĚČEK: Česká škola právní XVI. stol., Vědecký svět II/2, Praha 1936, str. 5—6

§. 1. Mez a hranice co jsau? Předně a nejprve sluší věděti, že meze a hranice saou ta místa, kde se saused od sauseda grunty neb dědinami svými dělí, a kde se gruntové a dědiny obau sausedův, podlé sebe grunty majících, jenž žádného sauseda grunťův a dědin mezi nimi není, začínají a skonávají.

§. 2. Odkud slove? A slove hranice, jako hradnice, a meze, jako mezi; jakoby řekl: Hradnice mezi sausedy, že se tu jeden saused znamenímí meznímí od druhého sauseda hradí.

§. 3. Co jest saud mezní? Saud mezní jest ten saud, který ty rozepře rozsujuje, v kterých lidé nebo strany a meze o hranice saou mezi sebau na odporu.

§. 4. Co jest rozepře mezní? Rozepře mezní jest, když strana původní a obešlaná, jsauce sobě na sporu a meze o hranice, k saudu meznímu pořadem práva přistaupí, jedna každá vedouce svau spravedlivost, saudu za spravedlivé opatření žádají.

§. 5. Kdy se začíná? Začíná se pak rozepře mezní, když od původu obešlaní hlavní na meze k úřadu před pána purkrabí hradu Pražského podává.

§. 6. Kdy zase pomíjí? Míjí pak zase a běře své skončení táž rozepře mezní dvojí způsobem: Totiž saudem, když pán purgrabě se pány saudci, po vyslyšení stran volném, veyповědí svau právní, stranám, co komu sprovedlivě náleží, vypoovídá. Anebo, když dobří přátelé se mezi strany, a někdy i sám pán purgrabě se pány saudcímí, podle přestání toho od stran na nich, k mocné ubrmanské veyповědí vložíce, přátelsky strany o rozepři mezní spokojí, a veyповěd takovou ubrmanskou učiní, kterauž spečetěná a od pánův smlauvcův utvrzenau, sobě strany dáleji ve dsky nebo v rejstra mezní, pro budaucí bezpečenství klásti dají, anebo spečetěnou za sebau zanechají.

§. 7. Kolikerá jest? Rozepře mezní jest dvojí. Jedna: Když původ pana purgrabí vyžádá na meze, a obsílá obešlaného do saudu mezního, tak že se ten způsob saudu a rozepře mezi stranami více nepřátelský býti poznává. Nebo obyčejně strany v tom způsobu k záští a zazlobení proti sobě přicházejí, a ta rozepře mezi nimi pořadem práva, jakž začátek svůj tak i skončení, veyповědí právní běře, a po té veyповědí strany i o škody a jiné potřeby, exekuterně po právě kráčejí. Kteráž rozepře u latinikův sluje malitiosa. My Čechové můžeme ji jmenovati záštní neb hněvivá, nepřátelská. Druhá: Když se strany mezi sebau sněsti o meze a hranice nemohau, pro rozličné odporne zprávy lidí, i také znamení nejistá jsauce však žádostiví jedna každá svého spravedlivého užití a nicméně spolu v dobrém přátelství a sausedství zůstatí, společní náklad činí, po ukázání své spravedlivosti a zavření pře, nebo nálezu spravedlivého od saudu, aneb přátelského, mírného spokojení a smluvení očekávají: dále po žádných škodách a způsobích exekuterních proti sobě nekráčejí, na svém spravedlivém přestávaje, podlé onoho starého přísloví: Spolu se sudme a spolu dobře budme.

A tento způsob saudu neb rozepře sluje amicabilis, přátelský, sausedský. Jako se podobně stalo mezi pánem Mikulášem Krabici z Veitmile a vši obcí Milčickau, krále Jeho Msti. poddanými, v pátek před svatým Václavem, léta tisícího pětistého jedenáctého; jichž rozepře a nález jest v Starých Stranních Veyповědních Červených. C. 16.

§. 8. O užívání saudu mezního. Saud mezní od starodávna jest byl nařízen a vzdycny v užívání, ale proměnně. Nebo Zřízením Zemským od starodávna vyměřeno bylo: Kdožby pána purgkrabí hradu Pražského na meze vésti chtěl, že původ, i obeslaný, po šesti konšelích k němu do saudu přidati byli povinni. Kdež sau strany lidí přísežné z měst, městeček, i ze vsí konšely přísežné, robotné lidi dost chatrné a Zřízení Zemského neznalé, přidávali. Kterýžto způsob jest posléze, pro uvarování protahův a skrácení na spravedlivostech lidských, na vznešení urozeného pána, p. Jana z Lobkovic a na Teyně Horšovském, Tachově a Pátku etc., Jeho Msti. císařské raddy, tehdáž nejvyššího purgkrabí Pražského etc., na sněmu obecním, léta tisícího pětistého šedesátého sedmého, proměněn, tak aby strany místo těch šesti konšelův, po čtyřech osobách stavu panského a rytířského, osoby dobře zachovalé, vydaly. A tu tehdáž jest s těch konšelův přidávání sešlo.

Potom, když se to poznalo, že osoby přidané se časně nesjížděly, a strany skrže to nebezpečenství nesly, na vznešení vysoce urozeného pána, pána Viléma z Rožmberka etc., správce a vladaře domu Rožmberského, Jeho Msti. císařské tajné raddy, tehdáž nejvyššího purgkrabí Pražského, jest to na sněmu obecním, léta etc. sedmdesátého pátého, nařízeno, aby purgkrabě osoby dvě z saudcův a radd saudu nejvyššího purgkrabství Pražského, na též meze, kteréž mu se viděti budau, vzal, a nicméně po třech osobách stavu panského a rytířského od stran aby byly přidány; ti aby se časně sjížděli, pod propadením pokuty, od jednoho každého straně své, padesáte kop grošů českých, jakž šífeji též sněmovní snešení to v sobě obsahuje. A když se tak nezachovali, a konšelův nebo pánův saudcův nebo také svědkův která strana své straně nevydala, bývalo na ni saudem mezním stané právo dáno. Jakož toho příklady jsau v Starých Registřích Mezních, B. 18. mezi paní Zikonijí z Holejče hrabinkau z Pasaunu, a paní Anežkau hrabinkau z Helffnšteina, v auterý po svatých Petru a Pavlu, léta tisícího pětistého čtyřicátého pátého. Více příkladův v týchž Výповědních Starých C. 3, D. 20, E. 12.

Posléze i ten způsob, na vznešení téhož pána Viléma z Rožmbergka, ještě tehdáž nejvyššího purgkrabí Pražského, léta etc. osmdesátého pátého, na sněmu obecním proměněn, když se to poznalo, že v těch velkých odpořích, kteří na saudu mezním bývají toliko při těch, od kterých přidání byli, ti kteříž od stran přidávání bývali, držeti jest nařízeno, že sám pán purgkrabě bude moci osoby z stavu panského a rytířského, nestranní, kteřížby mu toho slyšeti a sauditi pomohli, k tomu obeslati, a ti že se mají sjížděti, pod propadením též pokuty padesáti kop grošův českých.

Také se trefuje, že někdy strany se svolí na kompromissí a kommissaře s obau stran sobě volí jisté osoby, pány kompromissáře a kommissaře. Ti páni se sjíždějí k jistému dni na meze, obsylají strany i jiné osoby k tomu náležitě, slyší strany, i také vypovídají mezi stranami. Jakož toho příklad jest mezi pánem Vilémem Vostrovcem z Kralovic etc. Jeho M. C. prokurátorem, na místě a k ruce J. M. C. jakožto krále českého, a pánem Karlem z Valdšteina i na místě bratří páně mladších, let nemajících, v pondělí po narození blahoslavené Panny Marie, léta etc. osmdesátého devátého, a k té kompromissí a kommissí obeslání nebo sročení vyšlo od saudu komorního království českého.

A někdy páni přátelé a sausedé, jakž předešle dotčeno, vkládají se mezi strany a to je ubrmanskau výpověď i jinak přátelskou smlauvau pokojí. Ale to k saudu a rozepři mezní nepřisluší.

§. 9. Odkud pochází rozepře mezní? Taková pak rozepře pochází nejvíce z lakomství, když lidé na tom, což jest jim od Pána Boha, a některému dosti hojně, u veliký šíří prostranství, dáno a propůjčeno, ještě na svém přestati nechtějí, ale sauseda a bližního svého (někdy i dosti chudého, skrovně majícího) potiskují, v jeho grunty mu se vkládají, a dále své meze přenášejí nežli náleží, a jinak nežli od starodávna jest bylo, na zlepšení a rozšíření dědictví svého, na ublížení pak a ujmu téhož sauseda přisedícího. Někdy se to také přihází z pauhé zlosti, nenávisti a pro nějaké vymstění. Nebo jakž apoštol Páně praví: Slepota lidského těla, jenž nepatří na věci nebeské, svých toliko časných vlastních věcí vyhledává, těch se dotýká, deře, běže, na všechny strany. Někdy také se přihází příčinou dešťův, přívalův a povodní, že mezníci vymlezení a v jiná místa přenášeni bývají. A někdy i skrze zlé lidi strom a znamení mezní v dřevě bývá vyňato nebo vypáleno, příkop, násyp, nános, kámen, mezník, aneb jiné znamení mezní vykopáno, přenešeno a přesazeno, a skrze to paměti lidské k pochybení a z toho dosti k těžkým odporům a rozepřem právním přihází.

§ 10. O opatrování mezí a hranic. A mnohým se vidí na tom dosti býti, když sausedu svému, vkládajícímu se v grunty a meze jich, někdy mocí svau, někdy veytrzně odpírají, jakoby v tom času odporování jich nic nepromlčali. Ale pro mnohé příčiny, bezpečněji jest rádem a právem živu býti nežli mocí a odbojem, kteráž všemi právy jest zapověděna a sama v sobě nic dobrého nepřináší. U některých jest ten dobrý a chvalitebný způsob, a ten obyčej se zachovává, že každého roku nebo sami osobně vyjíždějí a vycházejí a někteří lidí své staré a podle nich i mladé na meze a mezníky vysílají, a tu kdež mezníci jich se dáleji do gruntův sausedských vztahují, sobě meze a ty mezníky spravedlivě vykazují a zprávy činí. I také pro pamět budoucí a dokonalejší, lidem mladým na těch meznících lopatky nebo i pardusy dávají, s dostatečným podlé toho jim o tom mezníku zprávy oznámením. A to obyčejně a nejlépe se děje a trefuje času jarního, když sněhově sešli a přívaly zimních nepřiležitostí pomínuli; nebo se tu nejlépeji spatří, jestli na kterém mezníku těmi přívaly anebo jinými příčinami co huuto, to také časné k nápravě zase, prvé nežliby o to jací další odporové vznikli, přivedeno býti může. A ten způsob dobrý měl by jedenkaždý při svých mezích tak naříditi a zachováti.

§. 11. Proč jest saud mezní nařizen? Saud mezní proto od předkův našich jest nařizen, kdyby tak jeden druhému v mezích, proti spravedlivosti, překážku činil, aby tím saudem jedenkaždý při svých spravedlivých mezích byl zachován, a dáleji, aby sešlo s větších skrze to odporův, rozržitostí, nevolí, veytržností i veybojův, ano i mordův, kteříž nejvíce při těchto mezních nedorozuměních se přiházejí a trefují, tak že někdy s obau stran lidé, v velkém počtu v zemi mírné a pokojné, pod rádem a právem, na sebe pro meze sahají. Což se dosti spatruje, a obzvláště léta tisícého pětistého třicátého pátého, Mikuláš Hruška z Března, maje s Jakubem Hruškau bratrem svým o meze rozepři, na týchž mezích jest zabit. O čemž se pamět při výpovědi jich v registřích starých téhož léta, pod literau A 19. nachází. Pak s toho aby sešlo a meze a hranice v svých jistých pokojných způsobích aby zůstaly.

§. 12. Saud mezní má býti pokojně řízen. Od předkův našich to jest v obyčej přivedeno, že před tento saud žádný s žádným kordem, ručnicí, voštipem nebo jinou takovou zbraní, předstupovati nemá, ale jedenkaždý má míti hůlku v ruce, na znamení pokoje zdržení, pod způsobem právního rozeznání, a že ne mocí, ale právem jedenkaždá strana živa býti chce.

§. 13. Co k saudu meznímu náleží? K rozepři a saudu meznímu musí býti původ, obeslaný a saudce.

§. 14. Původ co jest? Původ jest ta strana, která druhau stranu obsílá na meze a žaluje na obeslaného, že mu se v jeho mezích a hranicích od něho ubližuje vkládáním se v jeho grunty a dědictví, a žádá za opatření podle práva.

§. 15. Obeslaný co jest? Obeslaný jest ta strana, na kterou se obeslání původu vztahuje, a která původu odpovídá a odpírá, že jemu, původu, v těch mezích se nic neubližuje, a v tom, z čehož ho obsílá, že mu nic vinen není.

§. 16. Saudce co jest? Saudce jest pán purgrabě hradu Pražského, se pány přisedicími svými, obeslanými saudci, kteříž strany právně slyší, a po spatření, vyslyšení volném a vyrozumění spravedlivostí stran, strany spravedlivau výpovědi podělují a o rozepři konec činí.

§. 17. Původa povinnost přátelská před saudem. Když se původu v meze od sauseda vkrácuje, dobře jest, aby s tím dluho nemičel, ale hned brzo o to nejprvé přátelsky s sausedem svým jednal, jemu to, jaké mu se ublížení od něho nebo lidí jeho děje, předložil, a o to se staral, mohlo-li by to přátelsky mezi nimi spokojeno býti, tak, bylo-li by co na nedorozumění, aby se raději sami o to přátelsky srovnali, a sobě své meze, vyjedauce na to, obnovili. Což pokudžby přátelsky srovnáno býti nemohlo, jest nebezpečněji, pro mnohé příčiny, časně sobě to pořadem práva k místu vésti, pro uvarování dalších o to nesnázi a promlčení, i také pro smrt lidí, znamení mezních a jiných spravedlivosti povědomých.

§. 18. Původa povinnost právní. A když pak žádné přátelské hledání, jednání a napomenutí při sausedu jeho, k spokojení platnosti přinesti nemůže, a on se spokojiti nechce, tak že se k saudu meznímu o retuňk uteci původ musí: tehdy nejprvé původ má sám osobně v šrancích vyžádati pána purgrabě hradu Pražského na Jich Milostech páních a vladykách, na plném saudu zemském větším, na meze a hranice, jmenujice místo, kde a proti komu. A když mu toho povoleno bude, a relací od Jeho Msti. nebo Jich Msti. ke dskám o tu věc se vykoná, potom má při pánu purgrabě jednati o příležitěy a příhodný čas, kdyžby pán purgrabě den a rok k sauzení týchž mezi uložil, a vyrozumějic o jistém dni, obeslání své hlavní mezní, pořádně sepsaný, způsobem tím, jakž se níže píše, kterýmž druhau stranu obsílá na meze, k auřadu nejvyššího purgrabství Pražského, má podati, a to podle vyměření Zřízení Zemského, nejméněji šest neděl před stáním, k auřadu dodáno býti má.

Původ obeslání své a stížnost obyčejně spíše v ten rozum: Klade jméno své, a že obsílá ze jména koho, na meze a hranice, kde, počna od jednoho mezníku, kde odporu není, a klade dále zejména mezníky a znamení mezní, od jednoho místa k druhému, kde on praví býti pravé meze mezi nim a obeslaným, a kde jest odpor, až zase k poslednímu mezníku, o kterýž není rozepři, doložic toho, po který straně jsou grunty jeho, a po které obeslaného, ku kterému panství, zámku, městu, městečku, vsi nebo dvoru.

§. 47. O zasednutí do saudu. Když se již na ta meze sjedau, pán purgrabě Hradu Pražského má toho šetřiti, již-li páni saudcové jeho sau v náležitém počtu sjeli. Jestližebý pak osoby z stavu panského a rytířského, k saudu obeslané, všecky se nesjely, za jakými koliv příčinami, tehdy pán purgrabě nicméně v počtu desíti osob, ten saud mezní zasednauti, řídití a konati bude moci, a v čas potřeby a nedostatky, osobu neb osoby hodné, kteréž by tu na mezích přítomné nalezl, z stavu panského neb rytířského obrati a do saudu dosaditi. Ta osoba nebo osoby budau povinny se v tom poslušně zachovati, pod propadením pokuty svrchu jmenované.

A když jest dostatek saudcův, má pán purgrabě stranám předložení učiniti, již-li sau strany s svědky i se všemi potřebami na hotově.

Jsau-li strany na hotově, tu hned má býti na tom místě, odkad se ten odpor mezi začíná, hrob vykopán, k východu slunce obrácený, však v gruntech strany původní neodpořilých a ne v gruntech vlastních obeslaného, o které není odporu. Mezi tím časem pánům saudecům má býti vydaná přísaha v tato slova:

§. 48. Přísaha pánův saudecův. „Přisaháme Pánu Bohu, všem svatým, nejjasnějšímu knížeti pánu, panu Rudolfovi z Boží milosti druhému volenému Římskému Císaři etc., Uherskému a Českému etc. králi etc., urozenému pánu, panu N. z N. nejvyššímu pánu purgkrabí Pražskému, i všemu úřadu zemskému, že v tomto saudu mezním, k němuž sme voleni a povoláni, pravdu vésti a křivdu tupiti, tejnost rady zachovati chceme, a to ani pro přízeň, ani pro nepřízeň, ani po která jinou věc! Tak nám pomáhej Pán Bůh i všickni svatí!“

Jsau-li kteří z pánův neb rytířstva předešle kterému saudu zemskému přísahami zavazani, těm znovu přísahati není potřeba, když se toliko přiznají, že to přijímají na tu přísahu, k tomu saudu zemskému učiněnou. Než mimo přísahy k saudům zemským, jiná žádná přísaha k saudu o meze postačiti nemá, ale jedenkaždý z pánův a rytířstva tu přísahu vykonati jest povinen. A tak pán purgkrabě má dotázku učiniti na osoby odeslané z pánův a rytířstva, kteří k jiným saudům zemským povinností svou zavazani, přijímají-li to k svým povinnostem a přísahám předešle učiněným, že se tak zachovati chtějí, jakž tato přísaha to v sobě obsahujíc zavírá. A když řeknou, že přijímají, potom pán purgkrabě má promluvit ku pánům saudecům, aby vstoupili do čtyř lavic a se posadili. A když zasednou, pán purgkrabě má je na hotově také osobu hodnou, dobře zachovalou, kterémuž by úřad rychtářský na těch mezích poručil, na tu osobu má ihned zavolat aby vystoupil, jemu předložiti, poněvadž tu povinnost rychtářskou k sobě přijal podle práva mezního přísahu aby vykonal a dále se náležitě podle té povinnosti a vyměření úřadu rychtářství mezního zachoval, a ta osoba má tu hned přísahu učiniti.

§. 49. Přísaha rychtáře. „Přisahám Pánu Bohu i všem svatým, cožkoliv od práva mluvit budu o tyto meze a hranice, že to všecko věrně a právě povím, a v povinnosti rychtářsky při tomto saudu mezním, tajně, náležitě, upřímně a spravedlivě se zachovám, a to ani pro přízeň, ani pro nepřízeň, ani pro kterou jinou věc! Tak mi toho dopomáhej Bůh i všickni svatí!“

§. 50. Zahájení saudu. A tu hned rychtář má zahájit saud v tato slova: „Já tento saud zahajuji Boží pomocí, nejjasnějšího knížete a pána, pana Rudolfa druhého voleného Římského Císaře, Uherského a Českého etc. krále etc. mocí, urozeného pána, pana N. z N. nejvyššího purgkrabí Pražského mocí, i těchto pánův saudecův mocí. V tomto saudu všecku poctivost připovídám a nepoctivost zapovídám, a jestli kdo v tom saudu přečiní řečí, jdi jemu na peníze, pakli skutkem, jdi jemu na hrdlo.“ A pán purgkrabě se pány saudeci mají k tomu zahájení pro vážnost státi a všickni jiní tolikéž, s odkrytými hlavami.

§. 51. Stavení svědkův. Potom pán purgkrabě vezmauce potaz má oznámiti, aby strany dali svědky své poznamenany. A když nejprve původ, potom obeslaný své svědky dají poznamenany, pán purgkrabě má oznámiti, aby se jména svědkův čtli, a po přečtení, chce-li kdo svědky nařikati, má o to tu hned z hodných příčin slyšáno býti; pakli žádný žádného svědka nenařká, již potom žádného svědka víceji nařikati moci nebudou, než svědomí jich postačiti má. A toho jest příklad v Registřích Mezních Starých, A. 3. mezi pánem Vilémem z Pernšteina a Jiříkem Kořenským z Terešova, den s. Žofije, léta tisícého pětistého dvanáctého. Potom má pán purgkrabě oznámiti, aby svědci ven k hrobu vyšli, a v hrobě na Božím Umučení, toliko v ko-

šilích, bosí a bez pasův, s odpjatými obojky, s nepřikrytými hlavami, kleče přísahali A když se svědci svlekau, tu hned těm svědkům má se dostatečně předložiti, že sau se nazi obnaženi na svět zrodili, a tak že budou státi před trůnem spravedlivého saudce, v den posledního saudu. Že pak obnaženi nad hrobem stojí, to znamená každého smrt, a hrob tento že znamená hrob ten, do kterého po smrti vloženi budou, a z kteréhož k tamu saudu před trůn toho spravedlivého saudce jíti, se postaviti a ortel i na toto své vysvědčení slyšeti mají, aby sobě to bedlivě rozvážili a mysli, jakoby hned do hrobu onoho po smrti vloženi býti měli, a pravdu, neohládajíce se ani na pány své, ani žádného jiného člověka, ani pro přízeň, ani pro nepřízeň, o těchto mezích, čeho sau povědomí, aby vysvědčili. Co se lidí stavu panského neb rytířského dotýče, kteříž by k svědomí na mezích od kohož koliv potřebování byli, ti mají přísahu učiniti, zdvihnuce dva prsty a stojíce nad hrobem proti východu slunce. Než listovní svědomí na mezích od žádného nemá přijato býti, lečby se o tom strany svolily a snesly. Jestližebý se strany dobrovolně snesly o kterého svědka, anebo o všeckny, aby se nesvláčeli nad hrobem, v stanu jinde nebo listovně svědčili, anebo toliko zprávu austní nebo listovní bez přísahy dali, mají toho vůli, a toho se při svolení jich zůstaviti má. Co se pak lidí robotných svědkův dotýče, ti mají býti lidi dobrého lůže, bez zlých nárokův, a mají býti postaveni nad hrobem, a Boží Umučení má před nimi položeno býti; tu všickni od nich odstoupiti mají, aby mohli svobodně od pána purkrabí a pánův saudecův tázáni býti. A když tak stanau nad hrobem proti slunci, tu se jich má rychtář dotázati po třikráte, jež-li sau hotovi? Tehdy napřed svědkové strany původní, a potom také svědkové strany obeslané, vždy po jednom, dvou nebo třech i více, jakž hrob postačiti může, pravú nohau mají vstaupiti do hrobu, a má každý tam kleknauti, vlože dva prsty na Boží Umučení, a přísahati v tato slova:

§. 52. Přísaha svědkův v hrobě. „Přisáhám Pánu Bohu, všem svatým, v této při, kteráž jest mezi A. s jedné a B. s strany druhé, o ty meze a hranice, o kteréž jest mezi nimi pře, že to, čehož sem dobře povědom, pravě a spravedlivě povím, poведу a ukáži, a to ne pro přízeň, nebo nepřízeň, ani pro kterau koliv věc! Tak mi Pán Bůh pomáhej, všickni svatí, Amen!“

Tu se má pilně poslouchati, aby jedenkaždý svědek právě slova přísahy vyřikal, potom mají se svědci s obojí strany ze jména v stanu zapisovati, a napřed svědkové původu, potom obeslaného; jakž přísahají, tak potom zapisování býti mají.